

Sovjetske oklopne kolone udrle v predmestja Pskova

Ameriške čete se izkrcale na otoku Los Negros Admiralske grupe, 650 milj južnozapadno od Truka, središča japonskega imperija na Pacifiku. Japonske zalagalne črte presekane. Nadalnjih devet japonskih ladij potopljenih.—Rusi okupirali 1500 vasi in naselbin v zadnjih štirih dneh v prodiranju proti Pskovu. Sovjetske topniške enote obstreljujejo nemške utrdbe.—Zavezniki odbili naskoke na svoje pozicije na rimski fronti

Moskva, 1. marca.—Sovjetske oklopne in motorne kolone so danes udrle v predmestja Pskova, železniškega in komunikacijskega centra, kjer se odpira pot v Latvijo in južno Estonijo. Druga ruska armada pod poveljstvom generala M. Popova prodira naprej ob progi železnice Pskov-Ildica-Polotsk in drobi odpor nemške sile. Gibanje sovrzanih čet je bilo paralizirano kot posledica hitrega prodiranja ruske armade. Nemci puščajo orožje, katerega niso mogli uničiti, na ozemlju.

Zavezniki stan na Pacifiku. 1. marca.—Ameriške čete so se pod vodstvom generala Douglasa MacArthurja izkrcale na Admiralskem otočju, zasedle japonsko letališče in zdrobile odpor sovražnika, se glasi naznanilo. Ameriške izgube v začetnih operacijah so bile neznatne.

Čete so se izkrcale na otoku Los Negros Admiralske grupe. Ta leži 610 milj južnozapadno od Truka, mornarične baze v središču japonskega imperija na Pacifiku. Izkrčanje je sledilo bombardiranju otoka z morja in iz zraka. Poveljnika ameriških čet, ki so invadirale otok, sta generala Innis P. Swift in William C. Chase.

Japonci so bili tako presenečeni, da se ni nobeno sovražno letalo dvignilo v zrak. "Pijunili smo naravnost v obraz japonske sile," je rekel Chase. "Odpor sovrzanih se hitro drobi in izgleda, da bo kmalu uničen."

Ameriške čete so z okupacijo Los Negrosa presekale japonske zalagalne črte in potisnile v past okrog 22,000 sovražnikov na Solomonih in nadaljnjih 50,000 na Novih Britaniji in drugih otokih.

Admiralska grupa vključuje okrog 40 otokov na severni strani Nove Gvineje. Največji med njimi je Manus. Te otoke so odkrili Holandi 1. 1616 in pred prvo svetovno vojno so bili pod protektoratom Nemčije.

New Delhi, Indija, 1. marca.—Zavezniki sila drobi ostanke japonske armade v džunglah zapadne Burme, poroča admiral Louis Mountbatten, vrhovni poveljnik te sile v južnovzhodni Aziji. Japonska armada je bila potopljena v bitki z zaveznički na fronti pri Mayju, severno od Akaba.

Washington, D. C., 1. marca.—Enote ameriške mornarice in letalske sile so potopile nadaljnjih devet japonskih ladij in parnikov na Pacifiku, poroča mornarični department. Tonaža japonskih ladij in parnikov, ki so bili potopljeni od napada na Pearl Harbor, je znašala čez tri milijarde ton.

London, 1. marca.—Moskva poroča, da so sovjetske armade v severni Rusiji v prodiranju proti Pskovu. Železniškemu in komunikacijskemu centru, zasedle 310 vasi in naselbin večer, v zadnjih štirih dneh pa skoraj 1500. Med njimi so Podlipje, pet milj od Pskova, Kutuzovo, enajst milj od Pskova, in Malkava. Slednja je bila zasedena 26 milj od meje Latvije.

Rusi mobilne in topniške enote obstreljujejo zunanje nemške utrdbe pri Pskovu. Izgleda, da bo mesto kmalu padlo.

Nemci zavzeli hrvaško mesto

Partizani se morali umakniti

London, 1. marca.—Glavni stan jugoslovanske osvobodilne armade, katere poveljnik je maršal Tito, je priznal, da se morali partizani umakniti iz Gline, hrvaškega mesta, pod pritiskom nemške oborožene sile. To so partizani držali dva meseca.

Nemške ofenzive so v teku proti partizanom v beneški Sloveniji, na Štajerskem in v Pohorju. Bitke se nadaljujejo pri Petrinju, Hercegovina.

Zavezniki letalci so s svojih baz v Italiji odleteli čez Jadransko morje in napadli nemške parnike pri Šibeniku in Dubrovniku. Bombe so zadele tri parnike. Zavezniki so bombardirali tudi nemške vojaške vlake na progi pri Metkoviću, južno od Splita. Bombe so ubile več vojakov in razbile štiri lokomotive.

Poraz Nemčije blizu, pravi Stalin

Rusija hvaležna Ameriki za pomoč

Washington, D. C., 1. marca.—Premier Stalin je v poslanici predsedniku Rooseveltu napovedal, "da čas, ko bo sila Rusije, Amerike in Velike Britanije porazila našega skupnega sovražnika, nacistično Nemčijo, ni več daleč. Poslanica je odgovor na rekel rdeči armadi, ki je praznovala 26-letnico svoje ustanovitve.

"Sprejmite moje prisrčno zahvalo za čestitke ruski armadi," pravi Stalin v poslanici. "Popolnoma sem uverjen, da bodo oborožene sile Rusije, Amerike in Velike Britanije kmalu porazile nacistično Nemčijo."

Moskva, 1. marca.—Vsi sovjetški listi so objavili poročilo, ki ga je podal Leo T. Crowley, načelnik ameriške administracije za ekonomsko pomoč zavezniškim na podlagi posojilno-najemninskega zakona, v katerem je razkril obseg pomoči, katero je dobila Rusija iz Amerike v orožju, strelivu, živilih in drugih potrebščinah, na prvih straneh. Naglasili so, da je Rusija hvaležna Ameriki za to pomoč.

Sovjetski listi so poudarili dejstvo o podvojitvi ameriške pomoči v preteklem letu v primeru z ono 1. 1942. Rdeča zvezda, glasilo armade, omenja tudi pomoč, ki jo Rusija dobiva od ameriškega Rdečega križa.

Protest proti odpovedi dvorane Adamiču

Chicago, 1. marca.—Tukajšnja podružnica Unije za ameriške civilne svobodščine je naslovila protest šolskemu odboru v Garyju, Ind., ker je odpovedal šolsko dvorano, v kateri je imel govoriti pisatelj Louis Adamič, predsednik Združenega odbora jugoslovanskih Amerikancev in podpornik maršala Tita. Protest vsebuje telegram, ki ga je poslal Ira Latimer, tajnik podružnice, šolskemu odboru. Ta pravi, da je odpoved dvorane kršenje svobode govora. Odpoved je sledila pritisku Srbov, privrženec generala Mihajloviča, med katerimi zavzema Louis Christopher, predsednik Srbske narodne zveze in bivši mestni odbornik v Garyju, vodilno mesto.

MIROVNA POGAJANJA MED FINSKO IN RUSIJO

Moskva zahteva takojšen prelom odnošajev z Nemčijo

ZASEDANJE FINSKESKEGA PARLAMENTA

London, 1. marca.—Sovjetska vlada je sinoči pozvala Finsko, naj takoj pretrga odnošaje z Nemčijo, internira vse nemške čete na svojem ozemlju in zaseže vse nemške parnike v svojih vodah s pomočjo ruske oborožene sile, če bo to potrebno, kot prvi korak v pogajanjih za sklenitev miru. To je glavna izmed šestih zahtev, razglašanih po moskovski radiopostaji. Gibanje za sklenitev miru med sovjetsko Rusijo in Finsko zavisi od zaključčenja vojnih operacij.

"Uradna pogajanja se še niso pričela, toda prvi koraki v tej smeri so bili podvzeti," pravi Moskva.

Radio Moskva javlja, da je pogoj glede sklenitve miru s Finsko orisala Aleksandra Kolontaj, ruska poslanica v Stockholmu. Če jih bo Finska sprejela, tedaj lahko pošlje svojega reprezentanta v Moskvo.

Doznava se, da sta bili Velika Britanija in Amerika informirani o ruskih pogojih glede sklenitve miru s Finsko. Ako jih bo slednja sprejela, bo sledilo premirje. Ruski pogoj so:

Finska se mora držati provizij pogodbe, katero je sklenila s Rusijo v marcu 1. 1940.

Finske čete se morajo umakniti do meje, začrtane po zaključanju prve vojne med Finsko in Rusijo.

Takojšnja osvoboditev ruskih vojnih ujetnikov in državljanzov, ki so v finskih taboriščih.

Vprašanje delne ali popolne demobilizacije finske armade se reši s pogajanjimi v Moskvi.

Vprašanje odškodnine in bodočnosti petičinske pokrajine na finskem obrežju ob Arktiku z rudniki nikla vred se reši s pogajanjimi.

Finski parlament je imel dve tajni seji v Helsinku. Glavni predmet debate je bilo vprašanje sklenitve miru s sovjeti ali nadaljevanje vojne. Ali je bil sprejet kakšen zaključek, ni znano.

Radio Moskva poroča, da je Juho K. Paasikivi, bivši finski premier, prišel v Stockholm v spremstvu prominentnega industrijskega 16. februarja, kjer sta navzela stike s sovjetskimi poslaništvom in vprašala za mirovne pogoje.

Privatni viri poročajo iz Helsinku, da bo finska vlada kmalu objavila deklaracijo, v kateri pojasni svoje stališče glede ruskih pogojev. Poučeni krogi v Londonu trdijo, da so ruski mirovni pogoji zmeri, obenem pa so izrazili upanje, da jih bo Finska sprejela, če dobi garancije od Velike Britanije in Amerike, da bodo izpolnjeni in da sovjetske čete ne bodo okupirale finskega ozemlja. List Daily Mail svetuje Finski sprejetje pogojev.

Korejska ubežna vlada apelira za priznanje

Washington, D. C., 1. marca.—Korejska ubežna vlada je ponovno apelirala na Ameriko za priznanje, zaeno pa je dala za gotovilo, da bo odredila demokratske volitve v Koreji, katero hitro bodo japonske čete poginane iz dežele. Koreji, katero je Japonska anektirala pred 34 leti, so predsednik Roosevelt, premier Churchill in general Kalšček, ko so pred nekaj meseci konferirali v Kairu, Egipt, obljubili neodvisnost.

Domače vesti

Is Clevelanda

Cleveland.—Dne 27. febr. je po dolgi bolezni umrl Frank Zibert, star 67 let in doma iz vasi Velik Mrazov pri Cerkljah. V Ameriki je bil 45 let in bil je član društva št. 1 SDZ. Tukaj zapuša ženo in tri hčere, v starem kraju pa dva brata in sestro.—Istega dne je umrl Raymond Piriš, star 46 let in doma iz vasi Gornje Cerovo pri Gorici na Primorskem, kjer zapuša ženo, sina, mater in brata ter štiri sestre. V Ameriki je bil 24 let.—Dalje je dne 28. febr. umrl Vinko Bošič, star 50 let, ki je pred kratkim prišel iz New Yorka.—Istega dne je umrl John Jančar, star 56 let in doma iz Smihela pri Žužemberku. V Ameriki je bil 40 let in bil je član društva št. 26 SNPJ in št. 27 SDZ. Zapuša ženo, tri sinove in tri hčere ter dva brata in dve sestre.—Frank in Tereza Cerkvenik sta bila obveščena po vojnem departmentu, da je njun sin Walter, star 21 let, bil ubit v letalski nezgodi v Klamath Fallsu, Oregon. Pokojni mladenič je bil praporščak (ensign) in njegovo truplo bo poslano v Cleveland.

Prestala operacijo

Presto, Pa.—Helen Petrovič, članica mladinskega oddelka društva št. 166 SNPJ, je prestala težko operacijo na glavi. V bolnišnici je bila 11 dni. Njen oče, Anton Petrovič, je predsednik istega društva. Člani ji želijo hitrega okrevanja.

Lausche kandidira

Cleveland.—Rojak Frank J. Lausche, župan mesta Clevelanda, je dne 28. febr. uradno prijavil svojo kandidacijo za gubernerja države Ohio. Primarne volitve za izbiro kandidata, ki bodo tekmovali pri jesenskih volitvah, se bodo vršile meseca maja.

Stefie Mrmolja umrla

Cleveland.—Dne 29. febr. je po dolgi bolezni umrla Stefie Mrmolja, hčerka znane družine Louis Mrmolja. Pokojna se je rodila leta 1911 v Trstu in naslednje leto so jo starši pripeljali sem. Bila je članica društva 590 SNPJ in pred leti je absolvirala kolegij Spencerian. Poleg staršev zapuša brata dr. Borisa Mrmolja, ki se sedaj nahaja kot vojaški zdravnik v Angliji, strica F. F. Durna, znanega dopisnika Prosvete, in dve leti, v starem kraju pa strica in več sorodnikov.

Četniki še v bojih s partizani

General Mihajlovič postavljen na laž

Bern, Švica, 1. marca.—General Draža Mihajlovič in njegovi četniki so se odločili za nadaljevanje bojev s četami osvobodilne armade maršala Tita po poročilih iz Budimpešte, katere so objavili švicarski listi. To postavlja na laž poročila, da je Mihajlovič kot vojni minister v jugoslovanski ubežni vladi spoznal svojo zmoto in da je pripravljen za združitve z voditeljem partizanov.

Na podlagi poročila iz Budimpešte je odločitev za nadaljevanje bojev proti partizanom padla na kongresu, ki ga je sklical Mihajlovič po zavezniki kritiki njegovih "diplomatičnih" intrig in neaktivnosti na bojiščih. Ta je bil sklican z namenom, da ne odloči samo o stališču napram Titu, temveč tudi glede smeri napram nemškimi okupatorjem in generalu Milanu Nedelcu, srbskemu kvizlingu.

Poroča se, da naciji izvršujejo aretacije in zašiljujejo one v Belgradu, ki so imeli zveze s kongresom. To delajo morda z namenom, da uverijo svet, da nimajo tajnih dogovorov z Mihajlovičem.

Bolgarija se naveličala vojne

Tipanja za sklenitev miru

London, 1. marca.—Poroča se, da je Bolgarija, satelit nacistične Nemčije, začela tipati pri zavezniških za sklenitev miru in da je že vprašala Veliko Britanijo in Ameriko za pogoje.

Dopisnik londonskega lista Times v Ankari, Turčija, poroča, da se nahaja več prominentnih Bolgarov v tujini in da skušajo navezati stike z diplomati zavezniških držav. Nepotrjena vest pravi, da bo Bolgarija, če dobi ugodne pogoje, sledila zgledu Italije in postala sobjevnica zaveznikov. Ako se bo odcepila od Nemčije, tedaj bodo zavezniški stali pred novim problemom, ker je Bolgarija pod kontrolo nemške vojaške sile.

Bolgarija ni v vojni s Sovjetsko unijo in znano je, da je večina bolgarskega ljudstva naklonjena sovjetom. Premier Churchill je v svojem govoru v parlamentu zadnji teden dejal, da se nahaja dvajset nemških divizij na Balkanu, štirinajst izmed teh v Jugoslaviji, kjer so zavojevane v bitkah z osvobodilno armado maršala Tita. Ali se bo mogla Bolgarija otresti nacistične dominacije, je vprašanje.

Laboriti ostanejo v vladi

Zaključek eksekutivnega odbora delavske stranke

London, 1. marca.—Člani eksekutivnega odbora delavske stranke so na svoji seji zaključili, da laboriti ostanejo v koalicijski vladi premijera Churchilla do konca vojne v Evropi.

Seje se je udeležilo 23 izmed 25 članov eksekutivnega odbora, med temi Clement R. Attlee in Herbert Morrison. Prvi je podpredsednik britanske vlade, drugi po notranji minister. Na seji so bila osvojena važna načela, med katerimi so:

Ako ne bosta Churchill in konservativna stranka ustvarila razkola v koaliciji, bodo laboriti ostali v vladi že nekaj mesecev po porazu Nemčije in njenih satelitov.

Politično premirje naj se, če mogoče, vzdrži do delne demobilizacije oborožene sile, da bodo lahko vojaki, ki se vrnejo v civilno življenje, vplivali na izid volitev.

Delavska stranka in vsa dežela morata posvetiti vso energijo vojni proti Japonci do izvojevanja zmage na Daljnem vzhodu.

Splošna platforma britanskega socializma se mora usoglasiti z razvojem dogodkov in glavno načelo je polna uposelitev delavcev.

Morrison je dejal, da bodo laboriti, ki so stopili v vlado, skupno zapustili, ko pride čas za to. On je izrazil dvom, da bi Churchill skušal zdrobiti koalicijo, zadevni poskus pa lahko izvrše voditelji konservativne stranke. Vsi govorniki na seji eksekutivnega odbora delavske stranke so poudarjali, da morajo delavci prav tako odločno podpirati vojno proti Japonci kot podpirajo vojno proti Nemčiji in njenim satelitom.

Demokrat izvoljen za kongresnika v New Yorku

New York, 1. marca.—James H. Torrens, demokrat, je bil izvoljen za kongresnika s pomočjo Ameriške delavske stranke v 21. distriktu. Dobil je 11,707 glasov, njegov republikanski protikandidat William S. Bennett pa 10,136 glasov.

BADOGLIO APELIRA NA AMERIČANO IN ANGLIJO

Sprejmeta naj Italijo kot zaveznico v vojni

ZASČITA ITALIJANSKIH INTERESOV

Neapel, Italija, 1. marca.—Premier Badoglio je na sestanku s časniki razkril, da je apeliral na Ameriko in Veliko Britanijo, naj sprejmeta Italijo kot zaveznico v vojni z Nemčijo.

"Apeliral sem za polno zaveznitvo in pripravljen sem storiti vse, da to dosežem," je dejal premier, ki je kapituliral pred zaveznički, podpisal premirje in potem napovedal vojno Nemčiji kot sobjevnik. On je priznal, da je njegov namen zaščita interesov Italije, ko bodo porazu Nemčije sledila pogajanja pri mirovni mizi.

"Italija lahko vrže deset divizij v bitke proti nemški sili, če jih bodo zaveznički oborožili," je rekel Badoglio. "Italijanske bojne ladje že spremljajo zavezniške parnike na Sredozemskem morju. Morda ni boljših letalcev na svetu kot so Italijani, toda manjka jim letal. Mi nismo bojazljivi in šle, kakor nas skušajo nekateri prikazati. Italijanski vojaki se bore na frontah proti Nemcem sedaj. Kar potrebujemo, je orožje."

Tovariši italijanskega premijera so pozneje izjavili, da dvomijo, da bi Amerika in Britanija ugodili apelu in priznali Italijo za zaveznico.

Badoglio ni hotel odgovoriti na vprašanja reporterjev, ali njegova vlada še smatra Viktorja Emanuela za kralja Albanije in cesarja Abesinije in če bo morala odstopiti pokrajine, domače in kolonialne, po vojni. Dejal je le, da bo odločitev padla pri mirovni mizi.

Adolfo Omodeo, rektor neaplske univerze in vodja odbora za narodno osvoboditev, katerega tvorijo predstavniki šestih protifasističnih strank, je dejal, da premier Churchill ni v svojem govoru v parlamentu dal opore tem strankam. "Churchill bi moral razumeti, da je italijansko ljudstvo prijatelj zaveznikov," je dejal. "Ono je proti Badogliju in kralju Viktorju Emanuelu."

Nova revolta v Argentini

General Arturo Rawson aretiran

Montevideo, Urugvaj, 1. marca.—Poročila iz Buenos Aires pravijo, da so enote argentinske bojne mornarice s podporo nekaterih vojaških oddelkov in civilnih grup revoltirale proti vladi predsednika Edelмира Farrela. Revolta ni uspela in general Arturo Rawson, soodvoda puča v juniju preteklega leta, ki je rezultiral v strmoglavljenju vlade predsednika Castilla, je bil aretiran.

Rawson je bil predsednik Argentine samo dva dneva. Nasledil ga je general Pedro Ramirez, ki je imenoval Rawsona za poslanika v Braziliji. Ramirez je moral zadnji teden resignirati na pritisk vojaške kliše pod vodstvom Farrela.

V Argentini je nastala velika zmešnjava. Kljub postritvitvi cenzure prihajajo poročila, da se Farrell ne bo vzdržal na krmilu. Proti njemu se je pojavil odpor v notranjosti dežele.

Policija je zasedla glavni poštni urad v Buenos Airesu. Policijski načelnik Filomeno Velasco je priznal, da je situacija kritična.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (vsem Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in neosebni člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil polnino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz
naselbin

Spomini iz mladosti

Stwahik, Minn. — V moji mladosti še ni bilo vsakovrstnih strojev kot so dandanes. Tako še tudi ni bilo stroja za delanje ledu in pivovarne so se morale z naravnim ledom preskrbeti pozimi za vse leto. Tako je delala tudi pivovarna v Trstu pri sv. Ivanu, kamor smo pozimi iz bližnje okolice vozili led, to je iz Bazovice, Lokve, Sežane, Poverja in tudi iz Štorij, moje rojstne občine.

To je bilo pred 50 leti in več. Tega se lahko marsikateri spominja. Tone Jankovič iz Clevelanda pa se bo spominjal, kako so se včasih lokovski in štorjski fantje stekli pri vojaških naborih.

Spominjam se tudi, kako je bilo v moji mladosti še malo izobrazbe med ljudstvom. Skoraj bi rekli, da kmetje niso šli nikamor iz domačega kraja in tudi časopisov niso smeli čitati, kajti to so jim prepevali črnosuknježi, ki so jih strašili s hudičem in pekdom, ako bodo take liste čitali. S tem strašenjem so mene odvrnili od cerkve in od vsega njih biznisa že v zgodnji mladosti. Od takrat nimam z njimi nobenega opravka in tudi ne s cerkvi. Ko mi je žena umrla, jih nisem rabil pri njenem pogrebu, pa vseeno je ni nazaj, kakor tudi ni nikogar drugega, ki ga oni pokopljejo. Toda naj se povrnem nazaj.

Ker ljudje niso šli nikamor in tudi niso smeli čitati drugega kot to, kar jim je duhovščina dovoljevala, so bili čestokrat žrtve raznih goljufov. Ko smo na primer izpraznili naše vozove, naložene z ledom, smo dobili plačo. Kar se nam približala neki prevarant in goljuf, ki zahteval od možakov, naj njemu dajo denar, da bo on prešel, če so pravilno dobili. Tisti človek je namreč prejel denar za isto pivovarno in zato so mu možaki zaupali. On res prične šteti in pri vsakem nekaj vzame. Tako je delal v svojo korist, ne njihovo.

Pa pravi neki možak: "Glejte, ta ni vrednež je nas vse oskubel, samo tega frkolina ni" in pokaže mene. Ko je namreč mene poklical, naj mu dam denar, da ga prešteje, sem mu odvrnil, čeprav sem še mlad, vendar ne potrebujem nobenega oskrbnika, posebno takega ne kot je on. In šel je z dolgim nosom.

Pozneje se mi je pripetilo še nekaj podobnega. Služil sem dolgo let kot hlapec, pri neki hiši 14 let. Tam so bile tri stare in bolehné ženske brez gospodarja in zato sem jaz za vse skrbel. Bilo je precej premoženja, ker smo zmiraj redili denar do dvanajst glav goveje živine in štiri do šest prašičev. Bilo nas je pet poslovo, trije hlapci in dve dekli. Kot gospodar sem jaz kupoval, kadar je bilo kaj treba in tudi prodajal. Nekoč smo imeli enega vola odveč, ker smo imeli še druge mlade sposobne za vožnjo.

S tistim volom grem v Sežano na semenj, da ga prodam. Moram reči, da je bil vol prve vrste. Ko grem proti Sežani, si mislim, da mu bom postavil ceno 240 f. Ko pridem v Sežano in grem proti trgu, prideta za mano dva kupeca. Ko ogledujeta vola od vseh strani, si mislim, da

bom zahteval 255 f. zanj. Tako tudi storim. Mešetar, ki je bil Slovenec, kupec pa Italijan, mi pravi, da toliko ne bom nikdar zanj dobil. Pravim, da cene ne bom dosti znižal, da je toliko vreden za vsakega, ki ga bo kupil in z njim delal.

Nato me mešetar začne cukati za roko in mi ponudi 235 f. Jaz nočem nič slišati in se trdno držim moje cene, ko vidim, da imam dosti kupcev. Drugi mešetar mi ponuja 240 f. Tudi za toliko ga ne prodam. Pride nazaj prvi mešetar, ki mi obljubi 240 f. in ponuja aro. Rečem, da moja zadnja beseda je 250 f. in nič manj. Pove tistemu Italijanu. Potem smo naredili za 245 f. Meni da 10 f. are. Odvežem vola in grem v gostilno, da mi plačata dogovorjeno ceno.

Tisti mešetar je znal italijansko in znal sem tudi jaz, toda se nisem izdal. In tako slišim, ko se ona dva pogovarjata v italijankini, da me bosta ukanila za deset forintov, ker sem bil trd pri gluhanju. Jaz na to nič ne rečem, samo pazim, kako štejeta denar. Prvi ga je štel kupec po italijansko. Takoj vidim, da je deset forintov premalo. Rečem mešetaru, naj ga še on prešteje po slovensko. Bilo je zopet deset forintov premalo.

Šele potem jima povem, da tudi jaz razumem italijansko. Kar nekam v strahu se spogledata, jaz pa jima rečem, ako mi nečeta pravilno plačati kot smo se pogodili, jaz kupčijo razveljavim, teh deset forintov, ki sta mi jih dala kot aro, pa pridržim. Ako jima ni prav, naj pa pokličeta moža postavke. Ko vidita, da se ne dam ukaniti na noben način, mi odštejeta še deset forintov. Kar smo popili, sta morala sama plačati zato, ker sta me hotela ogoljufati. Nato se razidemo: jaz grem z denarjem, ona dva pa z volom.

Frank Karish, 211

Razno iz Kansasa

Arma, Kans. — To je moj prvi dopis v tem prestopnem letu. Upam, da ni zadnji, če me vsemogočni še tako hitro ne pokliče na svojo desno stran. Pravi, da Bog najraje tistega kaznuje in biča, kogar ima zelo rad. Mogoče bo res tako ...

Slišali smo od vseh štirih vetrov, da je bila tista španska gospodična "Flu" zelo "bizi". Tudi tukaj nismo bili izjema. Jaz sem jo bila deležna kar dvakrat to zimo, toda sem močnejša od nje in sem jo obakrat premagala brez zdravilnika.

Vse kaže, da je letošnji jednodni koledar vsem všeč, ker nikdo ne "kika". Je res lepa punčka, kot je bil pred tremi leti lep tudi tisti fantek, pa vendar so ga nekateri zmerjali s "paglavcem" in ne vem, kaj še vse. Jaz sem ga imela rada in sem ga do zdaj imela na steni. Nedavno sem ga pa dala neki prijateljici, ki me je prosila zanj, češ, da je tako "sweet". Rekla je, kadar ga mislim odstraniti, naj ji ga dam. Sedaj sem si pa mislila, ker imam sedaj ljubko punčko, fantka sem imela pa tri leta, naj ga ima pa še ona tri leta.

Zimó imamo precej milo. Ako se vreme kaj ne predrugači, je obdelovanje vrtov že kar tukaj, kakor tudi drugo delo.

V zadnjem dopisu sem omenila, da je moj drugi (srednji) sin še v Ft. Leavenworthu, Kans. Sedaj se nahaja v Ft. Leonard Woodu, Mo., ki je oddaljen od tukaj okrog 200 milj. Ves mesec januar je bil v bolnišnici, ker je imel "flu", prehlad in ne vem, kaj še vse. V bolnišnici je bil pet tednov, sedaj pa piše, da je zdrav in se zopet vežba. Njegov naslov je: Pvt. John Sinkovic, 37726552, Co. A, 29th E. J. Bn, 4th Plat., Ft. Leonard Wood, Mo., U. S. Army. Nekaj časa bo še tam, da se izvežba. Kam ga bodo potem poslali — kdo ve?

V sorodstvu imam več fantov v tej službi in nekaj jih je že preko morja. Bi kaj več pisala o njih, toda ne morem. Zakaj ne, si lahko vsekakor predstavljate, posebno pa še matere teh sinov.

Pravkar sem čitala dopis Lojzke Sušnikove iz Frontenaca, Kans., oziroma iz Chicaga. Jaz še vedela nisem, da je tam. Lojzka, ali se ne bojiš za svojega Frančka? Kot vidim, prav gotovo ne, dasi nas je tukaj več vdovic in ločenih žena, povrh pa je še prestopno leto. Upam, da se kmalu povrneš in prineseš iz Chicaga kaj dobrih novic.

Izkušnje starega naseljence sem tudi vse prečitala, ker prejel sem vse številke Prosvete, dasi ne po vrsti. Bila je v resnici zanimiva povest. Večkrat sem si mislila, ko sem čitala, da je skoraj neverjetno, ali mogoče je vse.

Ker mi nobena stvar ne uide v Prosveti, sem tudi čitala dopis bečlarja iz Sacramenta, Cal. On piše o svojem samskem stanu, kako mu je zvest in valed tega ima poteškoče z ženskim spolom. Nič čudnega, ker smo v vojnem času, povrh pa je še prestopno leto. Včasih so rekli: "Bežite, dekleta, fantje gredo ...". Zdaj pa je ravno obratno: Bežite, fantje, dekleta gredo ... Upam, da ostaneš zvest svojemu samskemu stanu in da se ti ne pripeti, kar sam ne želiš. Ampak je že tako, česar se najbolj bojiš, se najraje zgodi. In v Californiji je tudi precej zvezd, ki se razumejo na — "I love you ...".

Frances Sinkovic, 434.

Nekoliko komentarja

Še ni dolgo, komaj dva, tri mesece, ko so se v Ameriki in tudi Angliji pojavili mnogi optimisti v visokih civilnih in vojaških krogih — da ne govorimo o navadnih "strategih", ki se zbirajo pri barah in na cestnih voglih — ki so napovedovali siguren poraz nacistične Nemčije najpозnejše do konca tega leta. Med temi je bil sam general Eisenhower, kakor tudi mnoge druge manjše vojaške luči in visoki vladni uradniki. Nekateri dnevniki pa so pridrili posebno anketi svojih najboljših zunanjih poročevalcev.

Yes, vojna se bliža svojemu koncu v Evropi. Hitlerjeva vojna mašina se bo zrušila z nacistično Nemijo vred mogoče že v prihodnjem poletju, bolj gotovo proti pozni jeseni, sigurno pa predno se bo končalo leto 1944.

Tako smo čitali v dnevnem in periodičnem tisku in slišali po radiu. Vojna proti Japonski se bo še vlekla eno ali dve leti po padcu Nemčije, so prerokovali. Ko je neki ameriški general (imena se ne spominjam) dejal, da bo po njegovi sodbi vojna z Japonsko trajala do leta 1948 —

Od leve na desno: Matthew Woll, podpredsednik ADF, John Frey, predsednik unij kovinarskih delavcev ADF, in E. E. Brown, predsednik bratovščine električarjev.

1949, ga je napadlo več vojaških "strategov" in "strokovnjakov", češ, da nič ne ve. Tako tudi ni "nič vedel" nihče, kdor je podvomil, da bo vojna v Evropi končana v napovedanem času — napovedanem po "strokovnjakih".

Zadnje čase je ta optimizem že precej, ako ne popolnoma izhlapljal. Pobudo so mu seveda dale konference zavezniških predstavnikov v Moskvi, Kairu in Teheranu. Ampak izhlapljal je naglo tudi sintetični optimizem, ki je nastal po teh konferencah, o katerih se danes zdi človeku kot bi se vrstile že pred davnimi leti, kajti vse tri konference so pustile za sabo — vakuum, praznoto, ker so izbičnemu človeštvu dale le kup fraz, več ali manj lepo donečih, toda praznih fraz.

Svet s teh konferenc najvišjih predstavnikov Amerike, Anglije, Rusije in deloma tudi Kitajske ni dobil tistega, kar tako krvavo potrebuje — nekaj takega, kar mu je v prvi svetovni vojni dal pokojni Wilson s svojimi 14 točkami. Svet potrebuje obrisa za pošten in pravičen svetovni mir, za pametno preureditev Evrope v demokratično federacijo in deklaracijo o koncu imperializma.

In ker mogočni vladarji Amerike, Anglije in Rusije o vsem tem molče kot grob in govorijo le o "popolni kapitulaciji" in o kartagenskem miru, je pesimizem in vlečenje vojne v nedogledno dobo naravna posledica te tajne in skrajno škodljive pa tudi zabite politike. Menaja, ki jo mogočni vladarji Amerike, Anglije in tudi Rusije kuhajo za kulisami, prav nič dobro ne izgleda.

Vzemimo za primer Italijo. Moskovska konferenca zunanjih ministrov Anglije, Amerike in Rusije je zaključila, da bodo te velesile gledale, da pridejo čim prej na krmilo Italije demokratični in resnično antifašistični elementi. Od tiste deklaracije je preteklo že več mesecev, toda danes so italijanski demokratični elementi potisnjeni dalj v ozadje kot so bili kdaj po kapitulaciji Italije.

Spufani in pokvečeni kralj Emanuel in Badoglio se več ne treseta za svoj prestol, kajti zavezniški faktično protežirajo in utrjujejo njuno vladno, čije oblasti se raztegnili v zasledenem ozemlju — Sardiniji in drugod. Kar so italijanski demokratični elementi še imeli upanja; jim ga je porušil Winston Churchill v svojem zadnjem govoru, v katerem je definitivno podprl napol fašistično Badoglijevo vladno in spufano Savojsko dinastijo.

Ta politika ne zavlačuje samo vojne in bo stala na tisoče in tisoče človeških življenj ne samo s strani zavezniških vojakov, marveč tudi Italijanov. Obenem je ta slepa burbonska politika le v oči na Mussolini — Hitlerjev mljin. Pred par tedni smo na primer čitali, kako nacistični podvodstvo Mussolinija izvaja "boljševiško revolucijo" v severni in srednji Italiji in grade fašistično "republiko". Delavstvu in ljudstvu na splošno je Mussolinijeva vlada obljubila velike koncesije, seveda samo zato, da ga pridobi na svojo stran. Na drugi strani pa zavezniški delavci vse, da odtuje italijansko ljudstvo, valed česar je popolnoma indiferentno in topo. Kako drugačna bi bila situacija, če bi se bili zavezniški takoj po strmo-

glavljenju Mussolinija oprijeli ljudstva namesto Badoglijeve vlade in Savojske dinastije!

Tako je s tisto deklaracijo, ki so jo trije zunanji ministri sprejeli na moskovski konferenci glede Italije in ki naj bi po Hullovi izjavi služila tudi kot podlaga zavezniške politike v ostali Evropi. Toda njih dejanja v Italiji so popolnoma nekaj drugega kot njih visokodoneče besede.

Nič boljše ni s teheransko deklaracijo. V njej je rečeno, da vlada "popoln sporazum" med zavezniški glede Evrope in drugih načrtov ali ciljev za mir po vojni in da bodo vse probleme reševali sporazumno. Toda črnilo na tisti deklaraciji še ni bilo suho, ko je Moskva arogantno naznanila svetu, da je vprašnje poljsko-ruske meje njena lastna zadeva in kratkoročno odklonila vsako posredovanje v tem sporu s strani Amerike in Anglije.

To je bila slaba poteza s strani Rusije, kajti računati mora tudi z javnim mnenjem v Ameriki in Angliji. In s tem edinstvenim ali samopašnim nastopom si ga na splošno ni pridobila, dasi mnogi njeni kritiki priznavajo, da so njene zahteve glede poljske meje na splošno upravičene, kajti večino prebivalstva na spornem ozemlju tvorijo Ukrajinci in Belorusi, ne Poljaki.

In tako vidimo, da med Moskvo, Londonom in Washingtonom zadnje čase zopet nastaja trenje in neupornost. O tisti slogi in skupnostni ciljev, o čemer govori teheranska deklaracija, je danes zelo malo sluha. Še več v ameriškem javnem mnenju je zadnje čase nastalo tudi precej kritike proti — "rdečemu imperializmu". Ta kritika gleda neprijazno na raztegnitev ruske dominacije na Evropo, toda v očigled ameriške in angleške politike, ki gre predvsem za ohranitev kapitalizma v Evropi po tej vojni, je precej zgredena. Toda o tem nekaj prihodnjik.

Anton Garden.

Kaspiško morje izgine

V južnem mejnem področju med Evropo in Azijo se dogaja ta čas ogromna sprememba v naravi. Kaspiško morje, ki je s svojimi 439,000 štirajskimi kilometri največje celinsko morje na svetu, se polagoma — suši. Z davno so ugotovili, da se njegova gladina od leta do leta niza, najnovejša raziskovanja pa so tudi znanstveno dokazala, da bo to morje nekoč izginilo s površja zemlje.

Stare obrežne terase Kaspiškega morja dokazujejo, da je bila njegova višina nekoč daleč nad sedanjo višino, ki zlasti danes skoraj za 30 m nad normalno morskovo višino. V stoletjih se je Kaspiško morje znižalo za več nego 90 m, in sicer v zadnjem stoletju s posebno naglico, kajti l. 1840 je bila njegova gladina še 15 m nad sedanjo.

Najbolj čudno pa je pri vsem tem, da se izteka v to morje 300 večjih in manjših rek, med njimi sama Volga in Ural. Navzlic temu ne morejo te ogromne množine dotekajoče vode zadostiti njegove izsušitve. Sicer je kaspiško visoko vodovje začasno dvignilo gladino Kaspiškega morja za 4 m, toda vroča doba, ki je potem sledila, ga je znižala za 7 m. V novi zimi pričakuje, da bo njegova gladina tako niska, kakor še nikoli.

Datum v oklepaju na primer (March 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam lost ne ustavi.

Povojne nevarnosti za delavstvo

Ameriško delavstvo ima pred seboj celo vrsto problemov zlasti sedaj, ko je čez glavo zapleneno s produkcijo vojnega materiala in valed tega izgleda, da nima časa posvečati dovolj pažnje svojim interesom. V vojni produkciji je ameriško delavstvo prekosilo vse rekorde in je doseglo neverjetne rezultate. To potrjujejo vse uradne statistike; to dejstvo skušajo zanikati le nekateri zakrknjeni sovražniki delavstva, ki širijo protidelavsko propagando in s tem ovirajo vojni napor.

Uradna statistika izkazuje, da je ameriško organizirano delavstvo doseglo sijajno zmago na domači fronti v produkciji letal, tankov, ladij in ostalega vojnega materiala. Valed svoje velike zaposlenosti pa je v mnogih slučajih zanemarilo svoje lastne probleme, ki so vitalnega pomena za bodoči razvoj unijskega gibanja. To se je zlasti pokazalo že pred dvema letoma pri novembrskih volitvah, ko je reakcija uspela in poslala v zvezni kongres in državne postavodaje precejšnje število delavcem sovražnih zastopnikov.

Delavstvo mora biti stalno na straži zato, ker mu preti stalna nevarnost od strani njegovih sovražnikov. Na straži mora stati tudi sedaj, ko producira vojni material, da ne zgubi svojih težko pridobljenih pravic ter da se pripravi za pridobitev vseh ostalih pravic, ki mu gredo. Kljub temu, da so sedanji delavski problemi številni, je potrebna še večja čujenost za bodočnost, kajti povojne razmere bodo zahtevale, da organizirano delavstvo nastopi solidarno in si izvojuje svoje pravice.

Znano je, da so gotovi velebizniški elementi na delu že sedaj, da ugonobe delavske unije. Organizirano delavstvo ima veliko odgovornost za bodoči razvoj ekonomskih in političnih vprašanj dežele, kajti že sedaj se je pričel divji boj od strani velebizniških interesov za ekonomsko dominacijo po vojni.

Nobenega dvoma ni, da bodo ameriški monopolistični interesi nastopili brezobzirno proti delavskim unijam na eni strani in proti malim trgovcem na drugi strani. Težko si je misliti, da bi delavstvo ostalo nepriljavljeno v tem boju za svoje pravice. Komur so le količinki znane mahinacije nazadnjakov v zveznem kongresu, ki so naperjene proti delavstvu, si lahko predstavlja, da se bo protidelavska gonja stopnjevala in zavzela še večjo protidelavsko propagando v povojni dobi. Dobro informirani krogi v Washingtonu to dobro vedo in ne skušajo prikriti teh trenj, ampak o tem sedaj razpravljajo le za zaprtimi vrati.

Iz tega sledi, da se mora ameriško organizirano in neorganizirano delavstvo postaviti na noge takoj in zreti tem resnim problemom v obraz. Pripravit se mora že sedaj, da postavi proti tej propagandi učinkovit protitutež s tem, da ojača svoje unije in stalno obvešča delavske mase o nakanah reakcije. To pa še ni vse. Delavska zavednost se ne izpričuje le v močnem unijskem gibanju, dasi je militantno unijsko gibanje neobhodna potreba delavstva vseh dežel. Pravo delavsko gibanje se izpričuje tudi na političnem polju in le politično zavedno delavstvo si more priboriti svoje pravice potom politične demokracije — z glasovnic.

Posledice politične brezbrčnosti ameriškega delavstva so se pokazale zlasti pri volitvah leta 1942. Valed svoje vojne zaposlenosti se je delavstvo v veliki večini držalo proč od volilnih koč in s tem dalo priliko reakciji, da si je ojačala svoje pozicije. Ali naj se to spet ponovi prihodnjega novembra? Ali se je delavstvo kaj naučilo v zadnjih dveh letih, ko so nazadnjaki v kongresu in postavodajah sprejeli protidelavske zakone? Odgovor na ta vprašanja bo dala bližnja bodočnost.

Ameriško delavstvo ni politično organizirano in to je njegova največja nesreča, pa se da zavajati sedaj tej, sedaj oni politični mašini. Od zadnjega poletja so na delu vse večje delavske unije, zlasti pa CIO in AFL, da razvijejo močno politično propagando med delavci za prihodnje volitve. Pri tem pa ne gre za kakšno delavsko politično stranko, temveč le za to, da delavci volijo sebi naklonjene kandidate, da "nagradijo prijatelje in kaznujejo sovražnike," po znanem geslu pokojnega Samuela Gompersa.

Kdor žre realnostim v oči, bo videl, da dosedaj še ni na obzorju kakšne močne delavske politične stranke. Tudi če se bi poskušala organizirati sedaj, bi ne mogla priti do večjega razmaha do letošnjih jesenskih volitev. Socialistična stranka, ki je edina nositeljica resnične delavske politike s konkretnim programom, nima opore med delavstvom in ne bo mogla doseči večjih uspehov. Voditelj CIO, AFL in železničarskih bratovščin ter ostalih delavskih unij se ne brigajo za ustanovitev delavske stranke; temveč bodo po vseh zgledih v glavnem podpirali nevedealske kandidate in pa one, ki so se že izkazali za "prijatelje" delavstva. Ameriško delavstvo torej stoji pred alternativo, da sledi omenjenim unijskim predstavnikom, ali pa da se odloči za svojo lastno politično stranko. Sedanja znamenja kažejo, da kakšne močne delavske stranke še ni na vidiku in je letos ne bo, delavske unije pa bodo vrgle svojo moč v podporo tistim grupam, ki kažejo vsaj nekoliko prijateljstva do delavstva.

Skraini čas je, da se ameriško delavstvo zave potrebe po svoji lastni delavski stranki, taki delavski stranki, ki bo s svojim programom zmogla rešiti vse delavske probleme sedaj, kakor tudi v povojni dobi. Le na ta način bo ameriško delavstvo v stanju odvrniti nevarnosti, ki mu pretijo po zaključanju sedanje vojne. Od delavcev samih je odvisno, če bodo pri jesenskih volitvah izvoljeni v kongres zastopniki, ki bodo skrbeli za delavski interese.

Kolona nemških vojakov, katere so Rusi ujeli v Ukrajini, na poti v ujetniško taborišče.

ZA NAŠE MEJE

Doživeli smo dolgo pričakovano in veliko zadoščenje, da se je razsulo kruto samoderstvo v Italiji. Mnogi so leta in leta ves čas kričali samo proti nasilniku. Sedaj ga ni več. Ali so z njegovim padcem že vsa vprašanja rešena? Ali je naš narod že osvobojen?

Italijanski režim je bil naš sovražnik iz raznih razlogov. Najprej, ker je on italijanski nacionalizem iz politične preracunanosti pretiraval do blaznosti. Kot predhodnik nemškega narodnega socializma je znal v svoji namene izrabljati vsa propagandna sredstva, da se je predstavljal Italijanom kot edini pravi, sposobni in iskreni branitelj naroda, njegove bajde od vseh strani ogrožene in za nagrado "velike" zmage osleparjene države, ter rimske dvatisočletne kulture. In pod vplivom visokodonečnih obljub snoparskih besednikov se je bil že ves narod vdal varljivim sanjam o zopetni obnovitvi rimskega imperija. Kako so tudi v inozemstvu drugače skromni Italijani nosili po koncu glave!

Pridobil je snoparstvo za sebe in svoje domisljivosti monarhiste, ki radi korita ali iz tradicionalnega sentimentalizma odajajo še vedno v slepi vdanoosti italijanski dvor. Nekdanji anarhist postal je po čudni dovtipnosti usode rešitelj prestola. Pipin je svoj čas brezpomembnega Hilderiha, zadnjega kralja iz rodu frankovskih Merovingov, vtaknil v samostan. Vsekar je bil bolj spreten in moder nego njegov sodobni posnemovalec.

Sedaj ob padcu fašizma se pa menda niti dvor, niti aristokracija, niti visoki vojaški krogi ne zavedajo še prav jasno, da se je v teh burno razgibanih časih tudi razpoloženje nekdanj poniznega italijanskega kmeta korenito spremenilo.

Ce je bil ta delavni kmet pred dvajsetimi leti še slep v oboževanju dvora in plemstva, mu je morala komaj prestana doba snoparske strahovlade temeljito odpreti oči. Ali je ostala mar tudi italijanska elita zaslepljena in otopela, da bi kar tako odpustila plemcem in dvoru potuho, s katero so omogočili fašistom pognati v propast vso italijansko državo?

Ko se je po celem svetu začel pokret za katoliško akcijo, je smatralo vodstvo italijanskih katoliških pokretavšev še za potrebno postaviti v pravila novo ustanovljenje italijanske narodne katoliške akcije posebne določbe in člene, da morajo člani, gojiti združeno patriotizem in z njim združeno vdanost do kralja in dinastije.

Kakor pač vsi škofje v Italiji, tako je takrat tudi naš nadškof. Sedaj prejel okoliščino s pripočilom, da v goriški nadškofiji izvede sklepe vodstva katoliške akcije v Rimu. Naša goriška duhovščina je pa soglasno z vso odločnostjo odklonila sodelovanje v italijanski katoliški akciji, kakor se je uradno klicala, in se ni hotela podvreči določilom o gojenju "italijanskega" patriotizma in vdanosti do "italijanskega" kralja in njegove dinastije, vsiljenega nam proti naši volji in proti vsakemu pravu.

Kako italijanski katoličani mislijo danes, je jasno povedal njih politični voditelj Don Luigi Sturzo, ki je v znanem članku razložil svoje stališče, da smatra kralja z njegovim dvorom za neodgovornega za nesrečo naroda in sodelovanja s fašizmom.

Koliko imajo bivaše nacionalisti in monarhistične stranke še ljubstva za seboj, je veliko vprašanje.

Stranji so bili pridobili za sebe tudi bogato meščanstvo in njuni koritarje, ki so s strahom gledali rastočo moč socialnega prebujenja množice, krvave groze komunizma, pogoste pohabljalističnih vrst, neprestane meščanske stavke in podobne stvari. Kralj v predfašistični dobi je pokazal zadostne odločnosti, da ni znal zbrati okrog sebe množico oseb, da bi državi povzročil tako potrebno mir, ko je na koncih in krajih že planil požar socialne revolucije. Zavedanje tovarn po komunizmu, krvava obračunavanja in prenehanje politične bitke po vseh delih, mestih.

Ugotovljeno je, da sta bila odgovorna za takratno ljubimkovanje oblasti s fašističnimi tolpami pri izgreduh, in za to, da so ti nasilniki prišli do vsedne večjega vpliva, Giolitti in njegov zunanji minister Carlo Sforza. Radi nemerane politike starega in mladega lisjaka, ki sta hotela v takem resnem položaju pomagati si samo z zviti in intrigami namesto z resnim in odločnim močnim nastopom, je morala Italija skozi neznanske grozote krvi in razdejavanja.

Zopet so priplivali na površje isti in podobni intrigantje. Zato trdim, da samo s padcem fašizma to poglavje zgodovine še ni končano, niti našega niti italijanskega naroda.

"Največja sramota Italije bo za večne čase, da je njen narod to dovolil in tako postal skriv svetovnega požara. Zgodovina bo razkrinkala tudi vse tiste, ki so s svojim vplivom, s svojim kapitalom in tudi s svojim molkom ali celo odobravanjem vso to nesrečo OMOGOČILI." To sem že marca meseca napisal in naj to žu zopet ponovim.

V sedanjem resnem trenutku naj mi bo dovoljeno priklicati vsem rojakom v spomin še nekatera dejstva.

Ko se nikjer še ni govorilo in še sanjalo ni o fašizmu, dne četrtega marca 1919, se je vršil v rimskem Augustineu kongres, kateremu so prisostvovali najodličnejši parlamentarci, zastopniki narodnih, političnih in humanitarnih ustanov Italije in še posebej Rima. Predsedoval je zborovanjem eden najplivnejših rimskih plemičev Don Prospero dei Principi Colonna. Na tem kongresu je imel Gabriele D'Annunzio strupen govor proti Jugoslovanom in je žel z njim po poročilih časnikov "urnebesno" odobravanje te elite italijanstva. Med drugimi neslanostmi je D'Annunzio izustil tudi sledeče:

"FUORI LA SCHIAVERIA BASTARDA COLLE SUE LORDURE E COLE SUE MANDRIE DI PORCII"

Kdo bi se čudil, da si je največji svinjar med pisatelji kaj takega dovolil izraziti? Ali da so tej nizkotnosti italijanski odličniki ploskali, to je značilno! Dan na to je govor in tudi te nesramne besede v celoti objavil "Giornale D'Italia", takrat menda glasilo zunanjega ministra Sonnina.

Sovrašstvo do Slovencev in Hrvatov so tedaj umetno in načelno gojili ti predstavniški dvatisočletne kulture. **ZE DAVNO PRED NASTOPOM SNOPEARJEV.** Ti so bili le njihovi učenci, in sicer zelo dosledni učenci nemoralnega makjavelizma italijanskega liberalizma. Ali se vam ne zdi sumljiva kretnja Carla Sforze, ko v svoji knjigi poveličuje le Srba a ne Jugoslovane Pašića?

Zato se sicer veselimo padca fašizma, ali zavedati se moramo, da je še dolga pot do popolnega pomirjenja med Italijo in Jugoslavijo, dokler ne izginejo tudi v psoptarski Italiji z vplivnih mest prav vsi, ki so bili predhodniki in podpihovalec fašistov v krvavem sovraštvu do nas, ki smo jim na poti, ker smo Jugoslovani. Ne bo miru, dokler se ne umaknejo s površja vsi patenirani frazarji, ki večno ponavljajo stare bajke o "integriteti

italijanske zemlje", slepci, ki ne vidijo, da je svet njihovih puhlic sit, ki so pa vendar radi svoje nenasitne ambicije, radi svojih vplivnih zvez in radi svojih starih lovorov toliko nevarni, da bi mogli še vedno povzročiti zapletitjave v mednarodnih odnosih.

Zginiti mora s površja tedaj tudi Carlo Sforza.

Ne smemo pozabiti, primorski Slovenci, da je že davno pred snoparji proti nam na ogaben način hujskal tržaški "Piccolo", podpihoval žerjavico nesrečnega narodnega nasprotja ob naši narodni meji in zavestno kot glasnik "irredente" italijansko ljudstvo skozi desetletja napačno obveščeval o naših razmerah. Ne smemo pozabiti, da so že davno pred fašizmom sejali razdor med Slovani in Romani tisti, ki so ustavljali in podpirali razna hujsskaška društva "Lega Nazionale", Dante Alighieri, "Pro Dalmazia Italiana" itd., ki so v naših popolnoma slovenskih krajih vzdrževali šole, otroške vrte itd., da bi nas poitalijančevali. Če ste pozabili vse podlosti teh poitalijančevalcev naše krvi, izprašujte uboge naše služkinje, naše delavce, preiščite zapisnike mestnih zavodov v Trstu, Gorici in drugod, delovanje sirotišnic itd. Potem pa določite število pristnih Italijanov v naših krajih. Pa izbršite iz uradnih zapisnikov tudi vse Jude, ki so bili vedno veliki in navdušeni italijanski nacionalisti in z zelo redkimi in častnimi izjemami vedno v vrstah naših najbolj zagriženih nasprotnikov.

Mnogi ste morda v sedanjem motnem položaju tudi to že pozabili, da so tudi avstrijski Nemci pri rovarjenju proti nam, vedno in povsod bili zavezniki naših sovražnikov.

Ne narekuje mi teh vrst nikakršno sovraštvo niti proti italijanskemu, niti proti drugemu narodu, niti naravno sicer utemeljena misel, na maščevanje radi zločinov, izvršenih nad našim še vedno tako težko trpečim narodom, nego prepričanje, da osebnosti, ki se trdovratno ustavljajo koreniti rešitvi višjih vprašanj, ozdravljenju krivično zadanih ponižanj in ran, da te osebnosti prav radi svoje napačne miselnosti ne škodujejo samo nam, nego tudi svojememu narodu in s tem preprečujejo spravo med narodi in ureditev mednarodnega položaja.

Tudi po zmagah na bojnih poljih bodo ostale še razne velike ovire. Ko se bo pri zeleni mizi razpravljalo o naši usodi, bodo imeli naši zastopniki mnogo truda in dela, da dosežejo uspeh, za katerim stremi naša "stara pravda".

Ali se naš narod dovolj jasno zaveda resnosti sedanjega trenutka? Ali bo naš narod sedaj bolje pripravljen na svojo zgodovinsko nalogo nego osemnajstega leta? Potrebno je, če kdaj, da vsi strnjeni vsaj moralno podpremo prizadevanja naših vodilnih mož za ureditev in utrditev naših narodnih in državnih meja, za katerimi si bomo mogli ustvariti novo bodočnost.

David Doktorič, Montevideo.

Najzanimivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih žitate vsak dan?

Zemljevid otokov na Pacifiku, ki tvorijo japonski obrambni pas.

Kako je nastalo

današnje delavstvo in njegovo gibanje

Dr. Dragotin Lončar

(Se nadaljuje.)

Uvedba strojev je dovela delavstvo pred vprašanje, ki mu niso mogli dati takoj primerne odgovora. Čutili so na sebi, da jim stroji izpodmikajo tla pod nogami, da jim odvzemajo kruh, ker jih pehajo v brezposelnost. Kako temu odpomoči? Stroj se je kazal delavstvu kot njegov nasprotnik in sovražnik, ki ga je treba odstraniti. V svoji nezmoglosti, da bi si drugače pomagali, so iz početka delavci razbijali stroje in podirali tovarne ali pa napadali one svoje tovariše, ki so delali pri strojih. Vlagali so prošnje proti uvedbi strojev, n. pr. že 1776. leta. Veliki nemiri so bili v letih 1811—1815. Povod je dala okolnost, da sta nastali zaradi uvedbe strojev brezposelnost in beda. Delavske skupine, so se zbirale po noči, vdirale v tovarne in uničevale stroje, kolikor so jih mogle. Policija in meščanska straža nista bili kos, mir je napravilo vojaštvo.

Oblast so skušale preprečiti te nemire z vso strogostjo zakona. Že leta 1772. je bila izdana postava, ki je določala smrtno kazen; 1782. leta splošna postava zoper uničevanje izdelkov ali strojev v tekstilni industriji; leta 1811. je bilo določeno preganjanje na 14 let; 1812. leta zopet smrtna kazen. Vse te postave so bile brez uspeha; v 20. letih so izbruhili zopet nemiri, n. pr. 1822. in 1826. Delavci so hodili od mesta do mesta, od tovarne do tovarne; jemali so živila iz pekarn in gostilen, obmetavali vojaštvo s kamenjem in dajali rajši streljati, kakor da bi bili opustili svoj posel, ker so bili resnično prepričani, da je njih življenje odvisno od uničenja strojev. V enem tednu (april, 1826. leta) je bilo razdejanih 1000 statev na paro v vrednosti 30.000 funtov šterlingov. Še leta 1844. je pisal neki delavski vodja, da so bili stroji krivi, ako so bili tovarniški delavci zaprti po ječah, ako so morali zapustiti svojo domovino za kruhom, ki ga doma niso dobili; zakaj prokletstvo za delavstvo so vsa zločinstva, ki hočejo zmanjšati povpraševanje po delovski delovni sili, in najsvetejša dolžnost delavstva je, da se tega gosta brani z vsemi postavnimi sredstvi.

Delavstvo je videlo, da je v slogi moč in se je združevalo v zveze. Dotlej sta imela pravico združevanja samo plemstvo in meščanstvo, nasprotno so bili prepovedani vsi dogovori, zborovanja in društva, ki bi bili imeli namen zvišanje delavske plače. Prestopki so se kaznovali z zapornim. Samo država naj bi imela po svojih uradnikih, t. zv. mirovnih sodnikih, pravico do urejanja delovnega razmerja; vendar se je to dejansko vedno bolj opuščalo in se je priznavala svobodna delavska pogodba med posamezniki. Delavske zveze so bile še vedno prepovedane, češ, da nasprotujejo obrtni svobodi, pač pa so se smeli dogovarjati med seboj tovarnarji glede znižanja plač, ne da bi se jim bilo treba bati sodne obsode. Ta dvojna pravica je vzbujala slabotno kri, delavstvo se je združevalo tajno. Pristopanje se je vršilo pod prisego stroge molčečnosti in brezpogojne pokorščine voditeljem, kar je imelo slabe posledice, ker se je na ta način pospeševal voditeljski despotizem; zato so radikalnejši parlamentarci sami zahtevali, da se razveljavi stroga koalicijska prepoved. Upali so, da se s tem sploh odpravi organiziranje delavstva, ker ne bo več voditeljskega vpliva. Ko se je leta 1824. razveljavila koalicijska prepoved, so se pa delavske zveze širile še bolj, kar je dalo podjetnikom povod, da so hoteli zopet uvesti koalicijsko prepoved. Izpremenjeni zakon iz leta 1825. je delavstvu puščal koalicijsko svobodo pri sklepanju delovne pogodbe, a je žugal z zapornim vsem, ki bi pri tem uporabljali nasilje. Še dolgo niso uživale delavske zveze naklonjenosti javnosti, dokler si niso pridobile popolnega priznanja v vsakem oziru, da so bile zakonite zastopnice delavstva.

Delavske zveze. — Trades Unions — so bila strokovna društva (Gewerkschaften, Gewerksvereine, Fachvereine), ki so obsegala delavstvo iste stroke po vsej državi. Kjer je bila dotična obrt najbolj razvita, tam je bil sedež vodstva, po drugih krajih so bile podružnice. V svojo zvezo so skušali pridobiti vse ali vsaj večino delavstva dotične stroke, ki je plačevalo tedenske prispevke za društvene namene. Njih namen je bila zaščita delavstva proti podjetnikom, s katerimi so sklepali kolektivne pogodbe, t. j. društvo je napravilo kot korporacija delovno pogodbo za vse svoje člane in sprejelo zanje obveznosti.

Ko so bile delavske zveze zakonito priznane, se je tudi izpremenilo njih razmerje do strojev. Naravnost sovražno razpoloženje je postalo redko. Sedaj je bilo vprašanje, pod kakšnimi pogoji naj bi se stroji upajali, da bi delavstvo ne trpelo; zato so se pogajali za krajši delovnik, večje plače, za odstranitev neizkušenega delavstva itd. Ako so nastopili spori zaradi delovnega razmerja in so se razbila pogajanja, tedaj je seglo delavstvo po samopomoči — po štrajku (strikes), ki je angleškega izvira: delavstvo je ustavilo delo ali stavkalo. Včasih so pa uporabili še hujše sredstvo, ako so videli, da bi kljub stanki zaradi tekmovanja trpele delavske koristi. Sklenili so, da mora ¼, čast celó ½ delavcev zapustiti domovino. Navadno je žreb odločil, katere družine so se morale izseliti. Iz zavesti vzajemnosti, da le tako more pomagati sebi in tovarišem, je zapustil delavce svoj dom in se preselil v Ameriko, Belgijo, Nemčijo itd., kamor je nosil s seboj tudi misel delavskega združevanja.

Beneški Slovenci

(Se nadaljuje.)

Sedaj pogledimo k Sempeterskim ali Nadižkim Slovincem. Ti se nahajajo še v najugodnejših narodnih razmerah; toda ta ugodnost obstoja samo v tem, da so številnejši, bolj skupni in bolj osredotočeni, da slišijo v svojih cerkvah dobro ohranjeno narečje, in pa tudi, posebno ženske pridno rabijo slovenske molitvenike in tudi druge knjige. Dobro vpliva še okolnost, da oni prihajajo lažje v dotiko z zavednimi Slovinci. Njih število je naraslo na okrog 18 tisoč duš in se kljub napornemu potujočevanju zelo vztrajno držijo svojega narečja.

Kraji, po katerih živijo, so bolj rodovitni in lepši nego ostali deli Beneške Slovenije. Posebno se odlikuje po svoji krasoti Nadiška dolina, skrbno obdelana in rodovitna, posejana s čednimi vasicami. Prekrasno se po nji vije bistra Nadiža, ki od Sempetra teče vrtja v globoko strugo. Ob reki pelje dobra državna cesta proti Kobaridu, kar precej pomaga k medsebojnemu občevanju med Beneškimi (oziroma Sempeterskimi) in drugimi Slovinci.

Poleg glavne doline segajo Sempeterski Slovenci še v dve drugi večji dolini, namreč Sentenartsko in Sovodnjsko. Vsaka ima svojo cesto. V četrti dolgi, a ozki in nekako divji dolini desno od rečice Idrije, stanujejo Idrijski ali Starogorski Slovenci, katere pa prštevam k Sempeterskim, da ne spadajo pod isti okraj.

Nadiški Slovenci tvorijo poseben, čisto slovenski okraj, a to le po imenu, ker v resnici spadajo pod furlanski Čedad (Civitate — Forum Julium), kjer se nahajajo vsi okrajni uradi. V prejšnjih letih je po teh uradih navadno posredoval tolmač za Slovence, ki niso poznali italijanskega.

Okraj je razdeljen v osem občin (comuni); vse občine so preakrbljene s šolami, ki so bile vedno seveda samo italijanske. Najlepše je bilo v predfašistični dobi pri občinskih sejah, kjer marsikateri odbornik in večkrat tudi župan (sindaco), ni znal vladnega jezika; odborniki so razpravljali po domače, in občinski tajnik, nameščen od vlade, je napravil zapisnik v italijanskem jeziku.

Drugače je v cerkvi. V okraju so precej obsežne župnije in pa veliko podružnic, katere so vse oskrbovane po domačih duhovnikih, ki rabijo v cerkvi domače narečje. Petje je tudi slovensko. Ob praznikih se po latinskem evangeliju čita tudi slovenski; istotako je v rabi slovensčina tudi pri različnih cerkvenih obredih. Vse to je ljudem tako prešlo v kri, da se ni bati izpremembe, in zato Sempeterski Slovenci mnogo lažje vztrajajo proti raznarodovanju, kakor Tarčentski Slovenci.

Ako pogledamo vasi, opazimo, da so tudi tukaj vse male, raztresene po dolih in po gorskih obronkih, na pol skrite med zelenjem. Hiše so zidane in z opeko krite, toda večinoma preproste, kakor je preprosto tudi ljudstvo samo, le tu in tam je videti kakšno izjemo. Izmed vseh krajev Beneške Slovenije je samo Sempeter bolj podooben malemu, a čednemu trgu. Ima krasno lego ob Nadiži, hiše so lepo razvrščene ob cesti in med njimi je tudi kakšno bolj odlično poslopje. Omeniti je še Landar s svojimi čudno jamo; vas je na pogorskem rebro ob Nadiži, jama pa v strmi pečini. V podnožju hribov v vasi Bijača se nahajajo razvaline starega gradu in zgodovinsko znamenita kamenita miza, okoli katere je razpravljal od občanarjev izvoljena "dvanaestjica", ko so Sempeterski Slovenci imeli pod beneško ljudovlado svojo posebno samoupravo — ostanek staroslovenske "zadruga".

Beneški Slovenci so skoraj izključno poljedelci. Vsi enaki, vsi istega stanu; vsak ima svoje večje ali manjše posestvo, katere obdeluje s svojimi rokami. Lastnina je zelo razkosana in preselil v Ameriko, Belgijo, Nemčijo itd., kamor je nosil s seboj tudi misel delavskega združevanja.

(Dalje prihodnjé.)

razdeljena. Skoro nobenega ni, ki bi ne imel svoje zemlje, a tudi bogatejših veleposelnikov skoro ni med njimi. Število domačih gospodskih družin je majhno; olikanejši Slovinci se selijo v mesta, kjer se kmalu potujejo. Tako se godi s profesorji, zdravniki, advokati in drugimi. Trgovcev je malo, kakor je malo tudi obrtnikov. Poleg obdelovanja zemlje je še najbolj razvita živinoreja, a bi jo bilo treba zboljšati. Tudi sadjereja, v kolikor se pečajo z njo, je v preveč zanemarjenem stanju.

V splošnem med Beneškimi Slovinci ni niti velikega bogastva, tudi ne bede, zato žive skromno sicer, a mirno in zadovoljno. Med mladino pa se je začela širiti mestna lahkomielnost in mestna noša, kar je vzrok večjim izdatkom in obsovu.

Kulturne razmere so zelo slabe. Velik nedostatek je pomanjkanje boljših, olikanih družin, katere bi mogle blagodejno vplivati na ostalo ljudstvo. Čisto italijanske šole ne koristijo mnogo ljudstvu. Po zakonu morajo otroci hoditi tri leta v šolo. V tem času se naučijo čitati in pisati, a italijanske se ne naučijo toliko, da bi jim mogla koristiti. S knjigami in časniki si ne morejo pomagati, z italijanskimi ne, ker jih ne umejo, s slovenskimi še manj, ker jih nimajo; tudi le slabo razumejo književno slovensčino, katere se nimajo prilike učiti. Posledice tega so, da se narod ne izobražuje in ne napreduje, da je nadarjen. Tudi je med njimi mnogo domačih in tujih krotolovcev, ki imajo razne krive pojme in napačne predsodke o slovenski govorici, kar le škodi narodni zavesti.

Takšno je bilo stanje Beneških Slovencev pred prejšnjo vojno, in danes v narodnem oziru seveda ni bolje.

Težko je danes dognati, do kje so bili naseljeni Slovenci v prejšnjih stoletjih po beneški ravnini in po južnih obronkih Alp. Vsekakor so segali daleč bolj na zapad, kakor dandanes. Še danes je po Furlanji mnogo krajev, imen, ki kažejo na slovenski izvor. A bolj kot po ravnini so sledovi slovenskih krajevnih imen ostali po Južnoalpskih krajih. Ko sem bil med prejšnjo vojno na planoti Asiaga — severno od Vičence — sem opazil mnogo prav dobro ohranjenih slovenskih krajevnih imen. Tako sem bil na monte Mosiach (Možjak — od močje). Pod to višino je bil kraj označen s imenom "Na Calicciu", in res je bil tam kal za napajanje živine. kakršne vidimo po goriškem Krašu ali na Banjski planoti in drugod. Tik Asiaga je bila vasica z imenom "Roana" (Ravna; res je bila na ravnini). A bolj severno od Asiaga, med gorami v dolini hudournika Ase, proti stari avstrijski meji, oziroma proti Trientu, so bili kraji z imenom "Baitle" (Bajte), "Chertele", "Malga (planica) Puaterle" in še mnogo drugih, katerih imena sem poznal. Tudi na avstrijski "Spezialkarte" — zelo natančen vojaški zemljevid — so bili ti in še mnogi drugi kraji po južnih Alpah tako označeni, ter so vzbujali med vojski Slovinci že takrat pozornost radi imen.

(Dalje prihodnjé.)

ZASTOPNIKI LISTA PROSVETE

so vsi društveni tajniki in tajnice in člani, ki jih društvo izvoljuje v to svrhu.

Niti nastavljeni lokalni in potvalni zastopniki se določeno oborožijo so:

- Louis Barborich, za Milwaukee, Wis. in okolice.
- Anton Jančevich, za Cleveland, Ohio in okolice.
- Frank Klun, za Chisholm, Minn. za Chisholm in okolice.
- Frank Cvetan, za Tiro Hill, Pa. za vso srednje-vzhodno Penna.
- Anton Zornik, za Norristown, Pa. za vso zapadno Pennsylvanijo.
- John Zornik, za Detroit, Mich. in okolice.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član ali naročnik sam polji svoje narodno direktino listu

PROSVETA

2857 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Slika kaže ameriške bombnike v teku bombardiranja Truka, japonske otoške trdnjave na Pacifiku.

GUSARJI

(Les Flibustiers des Mers)

CLAUDE FARRERE

Poslovenil F. J-o

(Se nadaljuje.)

Na vprašanje, itd. itd.

"odgovarja, da je takoj, ko je spustil svojo zastavo, dal obenem svojim ljudem strogo ukaz, da takoj odložijo orožje in da se nikakor ne smejo upirati kraljevim poveljem, niti tedaj, če jih smatrajo za krivične. To da bo moral potrditi gospod kapitan "Astreja" v svojem službenem poročilu, ki bo itak priloženo pravnim spisom. Potemtakem on, Tomaž Trublet-Jagnje, nikakor ne odgovarja za nekaj pištoli in puškinih strel, ki so počili še po njegovi predaji, in ki jih je gotovo ukazal ne vem kateri njegovih častnikov, ki se je pač preveč razburil zaradi onega krivičnega povelja. Vsekakor izjavlja in zagotavlja on, Tomaž Jagnje, ki je v svojem življenju vplnil in premagal okrog petsto večjih in manjših ladij vsake vrste, med njimi tudi največje in najtežje vojne ladje, da se je predaja "Lepe podlasice" "Astreja" izvršila brez upora in v najlepšem redu, kajti če bi se bila "Lepe podlasica" le količkaj upirala, bi se sedaj "Astreja" nahajala na dnu morja ali pa tam kje na obali, "Lepe podlasica" pa bi se svobodno zibala na debelem morju."

Na vprašanje, kdo bi bil oni uporni oficir, ki je ukazal, da korzarji ustreli, in ki je tako zagrešil smrt trinajstih dobrih kraljevih služabnikov,

"Tomaž ne odgovarja. Vsled tega ga prepelejo v sobo, namenjeno za mučna vprašanja, in tudi tu ostaja Tomaž pri svojem molku. Na to ga posejeda na stolico obtoženec, povežejo in trikrat potegnejo v vis, in to proceduro trikrat ponove. Obtoženec pa ne odgovarja, kakor prej."

Na vprašanje, kdo je neka ženska z imenom Juana, ki so jo našli in ujeli na krovu "Lepe podlasice", in ki je s strel in bodalom ubila prve tri kraljeve mornarje, ki so jo hoteli zajeti,

"Tomaž tudi sedaj ne odgovarja. In zato, kakor poprej, je zopet odpeljan v mučnico, molči kakor prej, vključno zopet trikrat ponovljeni proceduri mučnega izpraševanja."

Na vprašanje, ali je ta ženska res članica posadke "Lepe podlasice", kakor se sama usti in hvali, in da je ona bila pravec prvi poročnik ali kapitanov namestnik na ladji,

"Tomaž molči ter vztraja pri svojem molku vključno ponovni trikratni proceduri."

Na vprašanje itd.

"odgovarja, da je tekom svojega življenja pospravil tolikšen plen, da se pač ne more spominjati na vsakega posebej, odnosno na vse. Gotovo je pa pri tem poslu imel prepričanje, da dela prav, in priznava kot dokaz, da je to prepričanje edino pravilno, edino le naklonjenost in hvaležnost svojega kralja, ki ga on imenuje najspolnejšave svojega gospodarja in vzornika, in ki ga je v svojem gradu Saint Germaine en Laye tudi temu primerno odlikoval. Ta plen mu je tudi padel v roke s pravnovejavnimi korzarskimi pismi, deloma francoskimi, deloma drugih resničnih vladajočih monarhov. Da prizna istino, so ta korzarska pisma danes že zastarela in on, obtoženec, si ni preskrbel novih. Toda tudi v tem slučaju ne more priznati svojega pregreška in napake, ker bi si bil on takšna pisma preskrbel, da mu niso zagotavljali ljudje, da novi namestnik takšnih pisem več ne izdaja in da si zato vsi Flibustejci pač pomagajo brez njih."

Na vprašanje, kateri plen med temi tako množičnimi je bil zadnji,

"izjavlja Tomaž, da se ne spominja. In, vsled tega je zopet prepeljan v mučnico in strogo povprašan, vztraja pri svojem prvotnem odgovoru."

Na vprašanje, ali je morda on uničil ono množico španskih, holandskih, nizozemskih in portugalskih ladij, ki so v zadnji dobi izginile, in ali ni on potopil in pobil ljudi, ki so se na teh ladjah nahajali,

"odklanja Tomaž odgovor na to vprašanje ter pravi, da zares ne ve, ali naj odgovori z "da" ali z "ne" in da noče lagati. Zaradi tega je v mučnici strogo izprašan, vztraja zopet pri svojem odgovoru in je trdovraten."

Na vprašanje, kakšna divja in poganska krvočelnost ga je obsedla, da se je s svoje zadnje vožnje vrnil s štiridesetimi groznimi obešenci na svojem drogovi,

zopet odklanja pojasnila in vključno strogo izpraševanju ostaja trdovraten. Ponovno mučnje nima boljšega uspeha.

Na vprašanje, ali se zaveda, da je on naveden pomorski ropar in gusar, ker je tako sredi splošnega miru in brez korzarskega pisma po raznih vodah plenil, napadal, zavzemal, ropal, palil tuje ladje in pobijal njihove posadke,

odgovarja obtoženec ves ogorčen, da je on vedno bil in ostal pošten korzar in pustolovec za srečo, nikdar pa pomorski ropar, kar bi vendar pomenilo zločinca in briganta, dočim on, Tomaž Jagnje, in ženska Juana, o kateri je zgoraj zapisano, in vsi njuni tovariši so bili vedno poštene in pravični vojščaki in pomorščaki, z božjo pomočjo."

S tem je zašleševanje imenovanega korzarskega kapitana in pirata zaključeno. Zapisnikar mu ves zapisnik prečita na slovesen način, obtoženec pa izjavi, da je tako vse prav zapisano in da nima ničesar več pripomniti ali spreminjati, marveč da vztraja pri svojih izpovedih, kakor so mu jih prečitali.

To se s tem potrjuje in podpisuje, kakor sledi:

Tomaž Jagnje. Goet-Quintin de Losquet. Saint-Laurent. Begon. Harvut. J. Karcuf.

DODATEK.

Poročilo gospoda Louise Constanta de Maletroita, ladijskega kapitana četrte klase, po veljnika na Nj. V. ladji "Astreja", gospodu markizu du Plessis-Corlayu, šefu eskadre, poveljujočemu admiralu.

"Gospod admiral, sledeč Vašim ukazom, Yam spoštljivo predlagam poročilo o tem, kako smo v imenu kralja ustavili piratsko ladjo "Lepe podlasice", lahko fregato z dvajset topovi, pod poveljstvom plemenitega gospoda Tomaža Trubleta Jagnjeta, s črno zastavo in belimi mrtvaškimi glavami ter z rdečo standarto.

Enaindvajsetega novembra tega meseca sem razvil jadra, da izvršim dobijeno povelje in sem najprej sklical svojo posadko ter se odpravil prihajajočemu piratu pod veter, da ga zaustavim. To se mi je tudi posrečilo, predno je pirat zapazil mojo namero. Zdelo se mi je pa, da se vendar pripravlja na odpor, četudi ne dovolj odločno in brez pravega reda.

Cim sem se mu približal na streljaj, sem razvil belo kraljevsko zastavo ter se obrnil, da mu pridem na bok. Obenem sem pozval pirata, da naj se uda, vendar sem pa dvomil, da bo to storil, ker so njegovi topanjari že razkrili svoje topove in je izgledalo, da so zelo bojaželjni. (Dalje prihodnjt.)

Beli mecesen

Juš Kozak

(Se nadaljuje.)

Le skrivnostno srce je bilo. Izžarevalo je strašno silo življenja, po žilah je lila v beli mecesen, v Martina, v skalnato telo Kočne, v najmanjši kamen in najslabotnejšo bilko.

Prostranstvo in temine v globeli so se spojile.

To srce ni poznalo ljubezni, ne sovraštva, v njem so prestale strasti in misli. Bilo je vse več, toda Martin ni vedel, kaj.

Preubog je bil duh, da bi mogel obuditi v spominu ta trenutek. Zdrnil se je in se začel od ogledoval. Priluhnil je, nekje curila voda. Toda kje? "Mogoče celo doli v skali?" Prišel je življenjski, da bi minil čas.

Ko se je zdanilo, je videl, da je nedaleč od njega voda močila skalo. Legel je na tla in hlastno pil. Použil je kosce kruha in odkril zapuščen pastirsko bajto. Zaspal je.

Popoldne je nabiral očnice. Oziral se je proti mecesu. "Ali se mi je sanjalo ali kaj?" je ugi-

bál, ko se je skušal domisliti tistega hipa. A zaman.

Gore so bile sive kakor vsak dan, sneg je ležal na skritih krajih. Mogočen orel je plaval v gnezd.

V tej noči, ko je Martin ležal med skalami, je Jeračeva bedela pri Lizi. Ogenj jima je gorel, a beseda ni tekla. Dekle mu je ves dan hodilo naproti do noči.

"Ne pride. V skalah bo prenočil ali pri pastirjih," je dejala Jeračeva.

Liza jo je pogledala z mrčim očesom. Ženska je slutila, kaj se godi v dekletovih prsih, ter jo kljubovalno motrila. Spasene ustnice so se zlobno smehljale. Nenadoma je vstala in siknila: "Nikoli ne bo tvoji!"

Liza se je ozrla, a že je Jeračeva izginila med vrati. Zgrudila se je na postelj in jokala do jutra.

Zvečer se je prikazal Martin. "Dobro si se opraskal, kakšen pa si?" so ga izpraševali. "Si bil v Kalcah?"

dejala Liza očitačo, ko sta ostala sama.

Martin jo je začudeno pogledal. "Zakaj jih ji ne privoščim?" Nato je odvrnil trdo: "Ne!" Obrnil se je in šel.

V dekletu je zakričalo: "Martin!" Solze so glas zadušile.

Na večer pred Velikim šmarom so čistile pastirice stane. Ta dan so prihajali dolinci na planino, kakor na božjo pot. Martin je kuhal večerjo. Pred lesa je postal majhen mož in zadovoljno vsrkaval blagodejni dim.

"Se zame!" se oglašil.

"Oho, Revež! Kaj pa ti tu gori? Na, glej, prvi obisk!"

"Pogledat sem prišel!" Sedel je na tla pred stanom. Martin jo je dal!

Martin je stopil iz štana in prinesel večerjo. Sedela sta v tišem večeru. Podajala sta si novice.

"Kaj pa dela Balant?" je vpraševal Martin, ko je odstavil zelenko. "Blaga kapljica!"

"Navzkriž gre z njim. Odkar se je vrnila Katarina, ki se klati tod okoli, mu je zavrelo."

"Kako je zavrelo?"

Revež je pokazal s prstom na

DEATH FLOATS DOWN ON NEW GUINEA JAPS

SCORES OF PARACHUTES carry their deadly bomb cargoes down toward Jap planes lined up on Dagua air field in New Guinea during a surprise raid by the Fifth Air Force. Several of the Jap planes burn on the ground while a B-25 Mitchell (upper left) roars in to blast installations missed by previous raiders. Our fliers are meeting only slight oppositions in these raids. U. S. Air Force photo.

čelo. "Redko ga najdeš, da mu je svetlo."

"In tisti kamen? Si našel?"

"Nisem. Dva tedna sem brskal, bogve, kam se je zaril. Zdaj odprem rudnik na Smrekarjevem. Sledbo imam plačano."

"To bo Smrekar preklinjal, sredi njive mu začneš riti po zemlji." "Beži, Smrekar ni neumen človek. On si misli, če bo, bo ... brez njega ne pojde—prav ima. Saj vidiš, kakšen je. Gržina bo moral dobro voziti, če bo hotel speljati sebe in Lizo." "Lizo?" se je začudil Martin ter ostro pogledal Reveža, ki je nalašč povečal pogled. "Mar ne veš, da se ženi pri njej? Stari je poskrbel zase. Gržina mu bo najdražje plačeval les."

"Tako?" je zamišljeno preudarjal Martin.

"Sem gori nič ne zveste. To ne vzame Gražarjevo."

Martin je odprl usta. Nato je zmajal z glavo. "E, hudiča!"

"Vidiš, Martin, če bi ti ne zlezel v te skale, bi danes lahko že gospodaril na Trati. Jaz sem pamet vohal, ti pa še tega ne."

"Revež, skala je skala. Tam doli že kmalu hoditi ne bom znal. Kako bom oral, sejal, kosil, če mi oči venomer uhajajo gori. Je že tako."

"Nič ne rečem, kaj pa Liza?"

"Liza? Liza bo vzela Gržino. Le verjemi!" Martin je zlovoljno vstal. "Veš kaj, pojdiva k dekletom!"

Hodila sta po mehki travi, pod katero je včasih votlo odmevalo.

"Stari tvoj se spet pravda s Smrekarjem. V hosti mu je drevesa predstavil, v njegovi je sekal."

"Ta ima posebno veselje. Kaj bi, ne užene se. Tako je. Revež! Tam doli je ves svet s postavami in zgradbami. Tega jaz ne prenesem!" Obstala sta in gledala zemljo pod seboj, kjer so se v globoki dalji prikazovale lučke. Gozdovi so molčali pod visokimi skalami. "Pojdiva!" je končal Martin in se obrnil proti Veliki. Revež se pa ni ganil. Strmel je v nebo. Zvezde so utripale.

"Čudno, ko sem bil še mlad, sem včasih sedel pred očetovo

hišo in gledal gori v nebo. Rečem ti, da me je v glavi bolelo, ko sem pričel misliti: "Zakaj ta zvezda, odkod, kam? In če bi je ne bilo? In če bi ne bilo nič?" —Iskal je besede. "Če bi ne bilo nič, ne hiše, ne zvezde, ne njiv in zemlje? Zakaj je vse to? Zakaj ni Nič na ... ?"

"Ne morem povedati, kako mislim. Tako ... Če bi bil namesto sveta in teh zvezd—le Nič. Verjemi, Nič je tudi nekaj." Martin ga je začudeno poslušal. Iz onega se je kar trgalo. Venomer je ponavljal: "Nič, Nič ... Tu gori gledam vse drugače. Tistih bolečin v glavi ne čutim. Kakor bi bilo vse in nič."

"V gorah se vse neha," je dejal Martin.

"Imaš prav, Martin, vse se neha. Za tistega, ki je v tem skalovju zrastle, se pa vse pričena. Rojen mora biti za to, jaz bi ne mogel živeti tu gori."

Martin se je zasmeljal. "Meni se včasih zgodi, da se čisto izgubim. Sam ne vem, kako."

"Kaj pa, če je bilo tako in je Lučovnikov zadnjič vse videl, pa se je kar pogreznil doli. Brez bolečin. Mene vleče s čudno silo doli, če pogledam čez rob."

"Lahko, da," je menil Martin in krenil dalje. Revež je hodil za njim, ves čas molče, venomer se ozirajoč tja gori, kjer so zvezde bile uro.

V topli noči so sedela dekleta na koritu, pri katerem so čez dan napajale živino. Lahen veter je odnašal veselo pesem.

Pred njimi sta se iz teme pokazala Martin in Revež. Jeračeva je sedela na lesi pri stanu in je bila slabe volje. Ves čas je molčala. Ko je zagledala Reveža, mu je zaklicala: "K meni sedi, ti coprniki! Kaj pa iščeš pri nas? Zlato in srebro, kajne?" Hripavo se je smejala. "Kadar ga odkriješ, povej mi. Bosa bom zela za teboj po vseh studenčih. Eno prgišče bi ga rada. Eno prgišče."

"Z zlatom ne bo nič," je dejal Revež resno. "Ga ni v teh vodah. Premog bom kopal."

Jeračeva se je zopet odurno zasmejala: "Srečo bi moral kopal. Dosti manj bi je bilo treba. Kaj praviš, Revež, če bi ti

našel tisto jamo, v kateri je sreča. Kaj bi se zgodilo z nami?"

"Umrli bi od nesreče," je dejal zamišljeno Revež. "Kakšne čudne misli imaš, Jeračeva?"

Ona pa se je režala, kar naprej ... "To bi svet nekaj doživel. Po vseh štirih bi se plazili. Bos, Smrekar. To bi kopala! Drugi dan bi preklinjala, ker bi se ne mogla več tožiti. Nas bi z nogami suvali od jame, od same togote, da bi je za piškav oreh ne zajeli ... Z zlovoljnim pogledom se je ozrla na Martina in Lizo, ki sta molčala skupaj. "Ta dva bosta tudi kmalu morala ponjo."

Pastirice so se zasmejale. Martin se je sklonil k Lizi: "Ne bodi

žalostna, kaj ti je noč?" je izpetal.

"Martin," je dahnila, "zaigraj!" Vzel je harmoniko in poizkusil. Gledal je tja proti goram in žalostno je pela harmonika. Liza se je v temi naslonila nanj.

"Takihi ne boš godel," so se jezila dekleta. "Daj sem škanti!" Kmalu je veselo zahrečala. Martin in Liza sta neopazeno izginila za stani.

Dekle se je naslonilo nanj in mu zrlo v oči: "Martin, ti ne pojdeš na Trato?"

"Ne!"

Grizla je rob na rokavu. "Tu di zaradi mene ne?"

"Liza, ne bodi čudna, mar veš, da nisem za Trato."

"Zaradi mene?" je uporno ponavljala dekle.

"Ne!" je odločno zavrnil Martin.

"Križi božji, ti boš kriv!" Kričvito mu je jokala v naročju. Iztrgala se mu je ter se vrnila nazaj med dekleta. Ubrala se je v veselo pesem. Le včasih se je zdelo, da se eni izmed njih jok trga iz srca.

Martin je povesel glavo, ko sta se vračala z Revežem proti Malici. "Liza ostane moja, ne, ona ne vzame Gržine," je premišljal. "Amak kaj bi ona z menoj? Z grunta je, ni rojena zame."

Za njima so se zaslišali koraki. Ozrla sta se. Jeračeva je zaklicala: "Kam se vama mudi?" Postala sta.

(Dalje prihodnjt.)

Razni mali oglasi

"PIPE MACHINE" operatorji.—Do bra plača in udobne delavske okolice. MILLER SUPPLY CO. 2100 So. Sawyer Ave.—Crawford 3400.

POTREBUJEMO STROJNIŠKE POMOČNIKE IN VARILCE. Dobro plača. Nadurno delo. Prilika za stalno povojno delo.

Oglasite se pri: MIDWEST IRON WORKS 1042 W. 11th Street

AGITIRAJTE ZA PROSVETO

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vas

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenakem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vođstvo tiskarne

. Cene smerna, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue . . . Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in eno družino ki eni naročnik. List Prosveta stane za vse enake, za člana ali družino \$2.00 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačujejo pri anonsu \$1.20 na tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vroka, reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je v naša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravnistvu lista. In obenem doplačati dotično vstopno listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnistvo znižati datum za to vstopno naročnino.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrul države in Kanado \$2.00	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 6.50
2 tednika in 3.00	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.80	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50

Za Evropo je \$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vstopno denarje ali Money Order v planu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priložite polnjen naročnino za list Prosveto vstopo \$

1. Ime Čl. družine št.

Naslov

Ustaviti tednik in ga pripisati k moji naročnini od sledetih članov moje družine:

2. Čl. družine št.

3. Čl. družine št.

4. Čl. družine št.

5. Čl. družine št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

PAPUANS FIGHT JAP TACTICS

ENLISTED IN THE FIGHT against the Japanese are these jungle-wise Papuans being trained in New Guinea. As members of the constabulary, they'll patrol the murky jungles and keep an eye on savage tribes made more dangerous by weapons given to them by the Japs